

JUNI 2015



Openbaar onderzoek over de tweede fase van het natuurgebied Opstalvallei

© Vilda - Yves Adams

Op het grondgebied van Berendrecht en Stabroek wordt de tweede fase van het natuurgebied Opstalvallei voorbereid. Een 175 hectare groot gebied zal er omgevormd worden tot natte natuur met waterplassen, rietpartijen, drassige graslanden en struikgewas. Van 29 mei tot en met 27 juni 2015 loopt het openbaar onderzoek over de stedenbouwkundige vergunningsaanvraag die het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen (GHA) hiervoor indiende in april. De eerste fase van het natuurgebied Opstalvallei is al klaar sinds 2008. Toen werd een gebied van 62 hectare ten zuiden van Berendrecht heringericht. Als ook de tweede fase klaar is, zal de hele Opstalvallei zowat 240 hectare Europees beschermde natuur herbergen. Zo'n aaneengesloten groene kern is ecologisch veel waardevoller dan enkele versnipperde gebiedjes.

De natuur in de Opstalvallei compenseert onder meer de uitbreiding van het rangeerstation Antwerpen-Noord en de toekomstige ontwikkeling van het Logistiek Park Schijns. Die projecten maken deel uit van de ontwikkelingsplannen voor het havengebied Antwerpen, die noodzakelijk zijn om de Vlaamse welvaart op lange termijn te garanderen. Havenontwikkeling mag echter niet ten koste gaan van Europees beschermde natuur. Daarom moet Vlaanderen die natuur op andere plaatsen compenseren. Waarom is de Opstalvallei daarvoor zo geschikt? Waarom wordt er nu al een stedenbouwkundige vergunning aangevraagd? Hoe zal de Opstalvallei er na de werken uitzien? Deze nieuwsbrief bundelt al die informatie, al is er aan de inhoud van het project niets veranderd sinds de infomarkt van april 2014. Toen konden omwonenden en andere geïnteresseerden al kennismaken met het gedetailleerde inrichtingsplan voor de Opstalvallei. Tijdens het openbaar onderzoek kun je de plannen opnieuw inkijken in Den Bell (Antwerpen) en in het gemeentehuis van Stabroek, en er je vragen of opmerkingen formuleren.

Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen

*Vlaamse overheid: Agentschap Natuur en Bos en Departement Mobiliteit en Openbare Werken
NMBS en Infrabel*

Waarom wordt de Opstalvallei omgevormd tot natuurgebied?

De Opstalvallei krijgt een hoogwaardige natuurlijke invulling, omdat andere natuurgebieden verloren gaan bij de ontwikkeling van het havengebied Antwerpen. De Scheldenatuur is bijzonder zeldzaam in Europa en wordt dan ook beschermd. De Opstalvallei is ideaal om dit type natuur ter compensatie te ontwikkelen.

Compensatie voor de havenontwikkeling

De Vlaamse Regering heeft resoluut gekozen voor de verdere havenontwikkeling op de Linker- en de Rechterscheldeoever, in een evenwicht met wonen, natuur, landbouw, erfgoed ... De regering legde daarvoor de ruimtelijke bestemmingen vast in een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP). Het GRUP van 30 april 2013 is van groot belang om de Vlaamse werkgelegenheid en welvaart te waarborgen. Het voorziet op de Rechterscheldeoever in de uitbreiding van het rangeerstation Antwerpen-Noord en in de aanleg van het Logistiek Park Schijns (LPS), een 87 hectare grote multimodale logistieke zone tussen Antwerpen-Noord en de A12. Door de aanleg ervan gaan delen van het Europees beschermde Vogelrichtlijngebied De Kuifeend verloren.

Het GRUP compenseert dit door in de Opstalvallei een gebied om te vormen tot natte natuur. Dat nieuwe natuurgebied moet ervoor zorgen dat Vlaanderen kan voldoen aan de Europese verplichtingen. De Opstalvallei is het gebied rond de Opstalbeek, naast het Delwaidedok en Kanaaldok B2, dat dienstdoet als buffer tussen de haven en Berendrecht. Die buffer zal nu dus worden omgevormd tot natuurgebied.

Waarom in de Opstalvallei?

Heel wat gronden in de Opstalvallei waren al in het bezit van de stad Antwerpen of het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen (GHA). De eerste fase werd zelfs volledig uitgevoerd op gronden van het GHA. Ook voor de tweede fase bleef het aantal onteigeningen beperkt, vooral in vergelijking met andere mogelijke locaties voor de verplichte natuurcompensatie. Bovendien ligt de polder van Berendrecht vrij laag, zodat er bij de werken minder grondverzet nodig is. Met relatief beperkte ingrepen kunnen de waterplassen, rietvelden en drassige graslanden die er vroeger het uitzicht bepaalden dus worden hersteld.

Zo'n landschap vormt een uitgelezen plek voor allerlei zeldzame vogels om te broeden of uit te rusten tijdens hun trektocht. De Europese Unie verplicht haar lidstaten om het verlies van zulke waardevolle gebieden elders op te vangen. Studies wezen uit dat de Opstalvallei bijzonder geschikt is voor de ontwikkeling van dit type natuur. Er zijn al heel wat nuttige landschapselementen aanwezig voor water- en rietvogels: grachten en sloten, riet, een open landschap ...

Wat willen we bereiken in de Opstalvallei?

1. Europese natuurdoelen

Het project in de Opstalvallei helpt Vlaanderen om de Europese natuurdoelen te bereiken. Aan het mondingsgebied van de Schelde, waar ook de haven van Antwerpen ligt, vormden zich immers enkele ondiepe plassen in voormalige polders, die van groot belang zijn voor watervogels. Ook in De Kuifeend (een natuurgebied in het midden van de haveninfrastructuur op de Rechterscheldeoever) en Blokkersdijk (een natuurgebied op de Linkerscheldeoever) is dat het geval. Beide gebieden behoren dan ook tot Natura 2000, een netwerk van uitzonderlijke natuur verspreid over heel Europa. Om het voortbestaan van allerlei waardevolle planten en dieren te verzekeren, zijn alle Europese lidstaten verplicht om de leefgebieden ervan beter te beheren. De Europese natuurdoelen bepalen per Natura 2000-gebied wat er nodig is om de beschermde soorten daar in stand te houden.

2. Een fraai gebied voor de omwonenden

Ook wandelaars en fietsers zullen met volle teugen van de Opstalvallei kunnen genieten. De bestaande paden blijven er gewoon behouden, sommige worden zelfs nog verbeterd. Ook aan de fietsknooppunten in het gebied verandert er niets. Voor de Tulpenplukweide zoeken we nog een nieuwe locatie. In die weide worden jaarlijks duizenden tulpen geplant, en omwonenden mogen ze plukken als ze in bloei staan. De eerste tulpenbollen kwamen 450 jaar geleden via de haven van Antwerpen naar West-Europa. Met name het district Berendrecht-Zandvliet-Lillo speelde een grote rol in de verspreiding van de bloem. Tot ver in de twintigste eeuw was de tulpenkweek

een belangrijke bedrijfstak in de polderdorpen. De Tulpenplukweide is een voortzetting van die rijke traditie en moet dus blijven bestaan.

3. Behoud van erfgoed

We richten de Opstalvallei zo in dat de Antitankgracht bewaard kan blijven. Die werd in 1939 en 1940 aangelegd om de doorgang van vijandelijke tanks naar Antwerpen te verhinderen. Verder liggen er ook nog militaire constructies, zoals schansen en bunkers, met een grote historische waarde. Ze vormden een cruciaal onderdeel van de verdedigingslijnies rond de strategisch erg belangrijke stad Antwerpen. Dit landschappelijke en bouwkundige erfgoed zal ook in de toekomst deel uitmaken van de Opstalvallei.

4. Landschappelijke integratie

Alle ingrepen integreren we zo goed mogelijk in het landschap, zodat het uitzicht van de omwonenden niet wordt verstoord. De nieuwe bufferdijken vormen het evenwicht tussen landschap, natuur en buffering. Ter hoogte van de vleermuistunnel moet de verlengde Stocatradijk bijvoorbeeld iets hoger worden gemaakt om de ideale temperatuur voor de vleermuizen te kunnen bereiken. Door de plaatselijke verbreding en verhoging is dit deel van de dijk geschikt als uitkijkpunt.

De kleinere tegendijken aan de voet van de bufferdijken sluiten zowel ecologisch als landschappelijk goed aan op de grachten die erlangs lopen. Afhankelijk van het type tegendijk zorgen ze voor een landschappelijke meerwaarde of helpen ze bij het tegenhouden van stof en geluid.

Hoe zal de Opstalvallei er na de werken uitzien?

Een natuurgebied met heel wat bijzondere dieren en planten, dat vinden de omwonenden van de Opstalvallei binnenkort vlak bij huis. Bovendien vormt de Opstalvallei een belangrijke schakel in een keten van waardevolle natuurgebieden in en rond het havengebied Antwerpen.

Plassen water

De tweede fase van de aanleg van de Opstalvallei zal voor het grootste deel bestaan uit veertien waterplassen. Die ontstaan door het terrein af te graven en dieper te maken zonder dat het grondwaterpeil in de omgeving stijgt. Voor de omliggende woonkernen is er dus geen gevaar op vernatting door de natuur van de Opstalvallei. De plassen verschillen in grootte en diepte, zodat tal van vogelsoorten er terechtkunnen. Rond de plassen leggen we rietvelden, grachten en greppels aan. Het maaiveld graven we af om een natte biotoop te creëren voor het riet. Waar te veel grond zou moeten worden afgegraven, komen om de 20 tot 25 meter brede maar ondiepe greppels. Dankzij die greppels kan het riet sneller doordringen in het hele gebied. Bestaande grachten benutten we zoveel mogelijk, zodat het grondverzet beperkt blijft.

Waarom die specifieke natuur?

Momenteel liggen in de Opstalvallei vooral landbouwgronden. Om als volwaardige natuurcompensatie te dienen voor de natte natuur die bij de havenontwikkeling verloren is gegaan of zal gaan, moet de Opstalvallei op maat van de verschillende doelsoorten worden ingericht en beheerd. Van nature liggen langs de Schelde groene gebieden met veel water, riet en struikgewas. Water- en rietvogels zoals de kuifeend, de bruine kiekendief en de roerdomp hebben ze nodig voor hun voortbestaan. Daarom realiseren we juist dit type natuur in de Opstalvallei. Dat zou niet mogelijk zijn wanneer de gronden in landbouwgebruik blijven.

Aaneengesloten natuurkern

De meeste planten en dieren ontwikkelen zich het beste in een robuust en omvangrijk natuurgebied. Daarom wordt de hele Opstalvallei daartoe gebruikt. Zonder zo'n weidse natuurkern zouden er meerdere kleinere gebiedjes nodig zijn – met in totaal een grotere oppervlakte – om de natuurdoelen te bereiken. Bovendien vormt een uitgestrekt natuurgebied een betere buffer tussen het haven- en het woongebied.

Landschapsdijken

Rond een deel van het gebied dat in de tweede fase wordt aangelegd komen enkele landschapsdijken. Die werken als geluidsbuffer en voorkomen dat schuwe, broedende vogels worden gestoord. Een eerste dijk sluit aan op de Stocatradijk, ten zuiden van het al ingerichte deel van de Opstalvallei. Die dijk zal zowat 6 meter boven het landschap uitsteken en 26,4 meter breed zijn, met een kruinbreedte van 3 meter. Voor de dijk wordt

een stuk van de Afwateringsgracht gedempt en omgelegd. Langs de dijk loopt een gloednieuw fietspad. In de dijk zelf wordt een vleermuistunnel aangelegd. De Antitankgracht en de Afwateringsgracht vormen immers een belangrijke aanvliegroute voor vleermuizen vanaf de forten. In de tunnel vinden de dieren een warme en rustige plek om te overwinteren.
















De tweede landschapsdijk ligt langs de A12 en wordt 1800 meter lang en 35,3 meter breed, met een kruinbreedte van 3 meter. Hij ligt zowat 8 meter hoger dan het omliggende landschap. Het eerste deel bevindt zich tussen de Antitankgracht en de Zijp, het tweede deel tussen de Oudbroeksestraat en de Monnikenhofstraat. De dijk wordt ten westen van de landbouwweg aangelegd, zodat die bruikbaar blijft als onderhoudsweg voor de A12. De dijken hellen lichtjes en de hellingen zijn begroeid. Erbovenop liggen vlakke paden voor het onderhoud van de dijken. Ook de meer avontuurlijke wandelaars kunnen die paden bereiken. Op de zuidelijke ringdijk leggen we zelfs een fraai panoramapunt aan, dat met een trap te bereiken is en uitkijkt over de weidse natuur van de Opstalvallei.

De Berendrechtsedijk, de historische bufferdijk in het noordwesten, blijft bewaard, net als de grachten en weilanden tussen die dijk en de dorpskern van Berendrecht. Ook in de rest van de Opstalvallei liggen nog enkele weilanden. Die zullen tijdelijk deel uitmaken van de werfzone, maar blijven na de inrichting gewoon bestaan. Ook zij horen bij de natuurlijke inrichting van de Opstalvallei.





LEGENDE

	Bestaand struweel en bomen		Weilanden		Gemeentegrens
	Bestaande grachten en plassen		Nieuwe grachten en plassen		Nieuw fietspad
	Bestaande gebouwen		Lagergelegen rietvegetatie		Dienstweg
	Historische bufferdijk		Nieuwe bufferdijken		Af te schaffen buurtweg
	Vleermuistunnel		Uitkijkpunt		Stuw

GHA zet procedures rond tweede fase Opstalvallei voort

Voordat de werken van de tweede fase in de Opstalvallei van start kunnen gaan, heeft het Gemeentelijk Havenbedrijf een stedenbouwkundige vergunning nodig. Die werd aangevraagd op 28 april 2015. Van 29 mei tot 27 juni 2015 loopt het openbaar onderzoek over de bouwvergunning.

Afschaffing buurtwegen

In juni 2014 vond er een infomarkt plaats in het districtshuis van Berendrecht-Zandvliet-Lillo. Daar kon je al kennismaken met de plannen voor het oostelijke deel van de Opstalvallei. Toen werd aangekondigd dat er in de loop van de volgende maanden een bouwvergunning zou worden aangevraagd. Die aanvraag moest echter worden uitgesteld door de (nog lopende) afschaffingsprocedure van twee buurtwegen. Het gaat om een deel van de Toreense Weg en het volledige Waterstraatje. Waar de buurtwegen nu lopen, moeten grondwerken worden uitgevoerd. Er zullen afgravingen plaatsvinden en dijken worden aangelegd. Zodra de provincie beslist om de buurtwegen af te schaffen, kan de bouwvergunning voor de tweede fase van de Opstalvallei worden goedgekeurd.

De open vlakten in de Opstalvallei krijgen een invulling als hoogwaardig natuurgebied. Hierin kunnen beschermde soorten zoals de roerdomp, de bergeend, de bruine kiekendief, de kuifeend en de blauwborst broeden of uitrusten tijdens hun trektocht.

Onteigeningsprocedure

In de tweede fase van de Opstalvallei moeten minder gronden worden onteigend dan het geval zou zijn wanneer de overheid elders een natuurcompensatie zou realiseren. Ongeveer twee derde van die gronden zijn eigendom van, of in erfpacht bij, de initiatiefnemers van het project. Om de natuuromvorming werkelijk uit te voeren, wil de Vlaamse overheid het hele gebied verwerven. Tegen één van de eigenaars met wie de overheid geen akkoord in der minne kon bereiken, startte ze de gerechtelijke onteigening bij de vrederechter. Die stelde de overheid begin 2015 in het ongelijk, omdat de hoogdringendheid van de onteigening onvoldoende was aangetoond. Tegen dat vonnis tekende de overheid intussen al beroep aan. Om te voorkomen dat de natuurontwikkeling in de Opstalvallei verdere vertraging zou oplopen – en omdat men geen eigenaar moet zijn van gronden waarvoor men een stedenbouwkundige vergunning aanvraagt – besliste het GHA door te gaan met de bouwaanvraag.

Natuurgebied Opstalvallei veroorzaakt geen extra wateroverlast

Heel wat omwonenden van de Opstalvallei kampen regelmatig met wateroverlast. Een wetenschappelijke studie toonde aan dat die niet kan worden toegeschreven aan de eerste fase van de natuurontwikkeling in de Opstalvallei. Ook de tweede fase zal geen problemen veroorzaken, zo bleek uit oppervlakte- en grondwaterstudies die werden uitgevoerd in opdracht van het Gemeentelijk Havenbedrijf in samenwerking met de provincie Antwerpen, de Vlaamse Milieumaatschappij en Aquafin. De redenen én de oplossingen voor de problemen moeten dus elders worden gezocht.

Om de Opstalvallei te vernatten, moeten twee dingen gebeuren: de vallei moet gedeeltelijk worden afgegraven en het oppervlaktewater moet er worden opgestuwd. Daarvoor wordt een nieuwe stuw aangelegd op de Afwateringsgracht stroomopwaarts van de Zijp. Uitgebreide wetenschappelijke studies hebben aangetoond dat die opstuwing geen negatief effect zal hebben op het nabijgelegen oppervlaktewater.

In het projectgebied zelf zal het grondwater stijgen ter hoogte van de stuw aan de Zijp. De stijging gebeurt echter volledig binnen het projectgebied. Buiten de Opstalvallei zal de stijging zeer gering zijn en geen negatieve gevolgen hebben voor omwonenden of lokale landbouwers. Bovendien neemt door het grondverzet de capaciteit toe om bij hevige regenval water te bufferen: er komen bijkomende depressies die water kunnen opvangen.

Andere oorzaken

Er is geen verband tussen fase 1 van de Opstalvallei en de wateroverlast in de omgeving, zo bleek uit een reeks gedetailleerde waterstudies. Die werden uitgevoerd door de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), de dienst Waterbeleid van de provincie Antwerpen en gespecialiseerde studie-bureaus, en kunnen worden opgevraagd bij het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen.

De wateroverlast in de omgeving is dus te wijten aan andere factoren. Zo is Berendrecht steeds meer verstedelijkt, zodat hemelwater niet in de verharde ondergrond kan dringen. Daarnaast werden veel grachten in buizen of kokers van beton geleid, zodat ze bij hevige regen veel minder water kunnen afvoeren dan voorheen. Sommige kleine waterloopjes zijn bovendien slecht onderhouden, waardoor het water niet vlot kan wegstromen.

Watercafé

Om de wateroverlast efficiënt tegen te gaan, is samenwerking onontbeerlijk. Daarom sloegen de provincie Antwerpen en het district Berendrecht-Zandvliet-Lillo de handen in elkaar. In april 2015 bezochten ze tien kelders van bewoners die geregeld met wateroverlast kampen. Zo brachten ze de problemen in

kaart. Op 21 mei bespraken alle betrokkenen de verzamelde informatie tijdens een overlegmoment in zaal het Ganzenhof in Berendrecht. Tijdens dat zogeheten 'Watercafé' werden zeven mogelijke oplossingsscenario's voorgesteld aan omwonenden en geïnteresseerden. Zij konden er hun opmerkingen bij geven, zodat er rekening kan worden gehouden met lokale gevoeligheden. De komende maanden zal een studiebureau de vijf beste scenario's onderzoeken met computermodellen. Als die oplossingen doeltreffend blijken te zijn, worden ze later daadwerkelijk uitgevoerd.

Mogelijke oplossingen

De natuurinrichting in de Opstalvallei zal geen bijkomende wateroverlast veroorzaken maar kan de huidige wateroverlast ook niet oplossen. Toch is bij het inrichtingsplan voor Opstalvallei fase 2 bekeken welke mogelijkheden er zijn om de wateroverlast te verlichten. Zo bekijkt Aquafin de optie van een bufferbekken aan de Dorpsbeek. Ook wordt bestudeerd of een langgracht aan de noordelijke grens van het gebied zinvol is. Zo'n gracht voert water rond een waterbouwkundige constructie, een molen of een sluis. Deze ingrepen zouden de wateroverlast in en rond Berendrecht kunnen verminderen, maar tijdens het studiewerk zal blijken of ze efficiënt en haalbaar zijn.

Welk scenario er ook uit de bus komt, alle waterbeheerders moeten verder hun verantwoordelijkheid opnemen om de waterproblemen op te lossen.



Openbaar onderzoek en verder verloop

De inrichtingswerken voor de tweede fase van het natuurgebied Opstalvallei kunnen pas beginnen nadat de stedenbouwkundige vergunning is verleend. Daarvoor vindt er nog een openbaar onderzoek plaats.

Het inrichtingsplan voor de tweede fase van de Opstalvallei werd in april 2014 voorgesteld aan de bevolking tijdens een infomoment. Vervolgens werd het project ontheven van de plicht tot milieueffectrapportering. Dat gebeurde onder meer juist omdat de Opstalvallei een ecologische inrichting krijgt en er dus geen negatieve milieueffecten worden verwacht. Bovendien zou een afzonderlijk project-milieueffectrapport geen nieuwe gegevens over milieueffecten hebben opgeleverd in vergelijking met het dossier dat werd ingediend om de ontheffing aan te vragen.

Beperkte hinder

Die ontheffing brengt de uitvoering een stap dichterbij. Zodra de stedenbouwkundige vergunning is verleend, kunnen de werken van start gaan in het gebied dat op dat moment eigendom is van de overheid. Vanzelfsprekend wordt de hinder voor de omwonenden zo veel mogelijk beperkt. Uitgegraven grond wordt ter plekke verwerkt of afgevoerd via de haven, en dus niet via de dorpskern van Berendrecht. De werken zullen ongeveer twee jaar duren.

Praktische informatie

Deelnemen aan het openbaar onderzoek kan van **29 mei tot en met 27 juni 2015** op de dienst stedenbouwkundige vergunningen in **Den Bell**, Francis Wellesplein 1, 2018 Antwerpen en op de dienst Urbanisatie van het **gemeentehuis van Stabroek**, Dorpsstraat 99, 2940 Stabroek. Daar kun je tijdens de openingsuren de gedetailleerde inrichtingsplannen inkijken en je vragen stellen of opmerkingen geven. Na het openbaar onderzoek worden de opmerkingen beantwoord en verwerkt. Daarna oordeelt Ruimte Vlaanderen of het de stedenbouwkundige vergunning kan verlenen.

Bemiddelaar grootschalige infrastructuurprojecten

Omwonenden, landgebruikers of -eigenaars mogen altijd contact opnemen met Lieve Verfaillie, de bemiddelaar voor grootschalige Vlaamse infrastructuurprojecten. Zij is het aanspreekpunt voor de lokale bevolking bij de voorbereiding, het beslissingstraject en de uitvoering van grote infrastructuurwerken in Vlaanderen. De bemiddelaar probeert zo veel mogelijk te luisteren naar alle partijen en de verschillende wensen met elkaar te verzoenen.

www.mow.vlaanderen.be/bemiddelaar



Verantwoordelijke uitgever:

Jan Hemelaer
Procesmanager
Ontwikkeling Havengebied Antwerpen
Koning Albert II-laan 20 bus 2
1000 Brussel

Realisatie:

Pantarein

Drukwerk:

Artoos



www.havenvandetoekomst-antwerpen.be

